

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 347.637.341

DOI [https://doi.org/10.46922/2306-6806-2020-1-2\(14\)-24-30](https://doi.org/10.46922/2306-6806-2020-1-2(14)-24-30)

БОКОВ О. В., кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

A. BOKOV, candidate of sciences from state administration, senior staff scientist, associate professor of department of public management and administration Institute of Personnel Training of the State Employment Service of Ukraine

МІЖНАРОДНЕ ТА ВІТЧИЗНЯНЕ ЗАКОНОДАВСТВО У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ (хронологія розвитку)

INTERNATIONAL AND DOMESTIC LEGISLATION IN THE AREA OF CHILD'S RIGHTS PROTECTION (chronology of development)

У статті проведено історико-правовий аналіз міжнародного та вітчизняного законодавства щодо захисту прав дитини та розглянуто хронологію формування міжнародної правової системи в цій сфері. Окреслено проблемні питання, які впливають на ефективність функціонування правових механізмів в сфері захисту прав дитини в Україні. Зазначено про необхідність удосконалення вітчизняного законодавства щодо захисту прав дитини та приведення його у відповідність з міжнародними стандартами і правовими нормами в цій сфері.

Ключові слова: права дитини, права людини, міжнародна система захисту прав дитини, декларація, конвенція, Європейська соціальна хартія, міжнародні зобов'язання, Організація Об'єднаних Націй, Комітет ООН із прав дитини, ЮНІСЕФ.

The article deals with the historical and law analysis of the international and domestic legislation of the child's rights protection and considered the chronology of the formation of the international legal system in this area. It has been outlined problematic issues that affect on efficiency of the functioning of legal mechanisms in the field of child's rights protection in Ukraine. It has been stressed the necessity of improvement the domestic legislation concerning child's rights protection and bringing it in line with international standards and legal principles in this area.

Key words: child rights, human rights, the United Nations Convention on the Rights of the Child, declaration, convention, European Social Charter, obligations under international law, United Nations, Committee on the Rights of the Child (UN), UNICEF.

Постановка проблеми. Світова спільнота приділяє значну увагу питанню захисту прав дитини, вирішити яке неможливо тільки національними засобами. В системі захисту прав і законних інтересів дитини існують проблеми, які властиві більшості країн світу, що пояснюється, в першу чергу, зростанням ролі дітей у гарантуванні життєздатності майбутнього розвитку суспільства.

В сучасному світі жодна країна не може бути еталоном в сфері дотримання прав і законних інтересів дитини. Навіть у найбільш демократичних та економічно розвинених

країнах світу існують негативні тенденції – жебрацтво серед дітей, злочинність серед неповнолітніх, низький рівень життя сімей з дітьми, експлуатація дитячої праці тощо.

Так, за інформацією ООН, кожен день у світі помирає 40 тис. дітей від недоїдання і хвороб, понад 100 млн дітей не мають базової шкільної освіти (дві третини з них становлять дівчата), півмільйона матерів вмирають щорічно з причин, пов'язаних із народженням дітей [1].

За даними ЮНІСЕФ, більше половини дітей у країнах, що розвиваються, позбавлені найнеобхіднішого: 640 млн дітей не мають гідного жит-

тя; 500 млн дітей живуть в антисанітарних умовах; 400 млн дітей позбавлені можливості пити очищену воду; 300 млн дітей не мають доступу до засобів інформації; 270 млн дітей не отримують медичної допомоги; 140 млн дітей (більшість із них дівчатка) ніколи не ходили в школу; 90 млн дітей голодують. Більше 700 млн дітей позбавлені двох або більше життєво необхідних речей [2].

Тобто, незважаючи на те, що майже всі країни прийняли стандарти захисту дитинства, більше половини дітей на земній кулі страждають від голоду, військових конфліктів та СНІДу – факторів, які позбавляють дітей ди-

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

тинства і стримують розвиток націй. Приведені дані говорять про те, що у країнах світу діти потребують соціально-правового захисту, уваги і піклування, як з боку держави, так і з боку сім'ї, які разом мають дбати про їх безпеку, здоров'я, створювати можливості для їх розвитку і забезпечувати можливості для самореалізації.

Мета статті. Провести історико-правовий аналіз формування та розвитку міжнародної системи захисту прав дитини в умовах інтеграції України у світовий міжнародно-правовий простір з метою приведення вітчизняної законодавчої бази до міжнародних правових норм та стандартів.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення багатьох проблем дітей світова прогресивна спільнота об'єднує зусилля в напрямі захисту прав і законних інтересів дітей. В результаті на міжнародному рівні в ХХ ст. сформувався інститут міжнародно-правового захисту прав дитини.

Міжнародний захист прав і законних інтересів дитини є системою взаємоузгоджених дій держав та неурядових міжнародних організацій, спрямованих на розробку та забезпечення прав дитини з метою формування повноцінної і гармонійно розвинутої особистості, сприяння їх закріпленню у національних законодавствах.

Проблеми захисту прав дітей на міжнародному рівні стали приділяти більшу увагу після Першої світової війни. Так, під егідою Ліги Націй у 1919 р. було створено Комітет дитячого благополуччя, який розглядав права дітей в основному в контексті заходів, які потрібно було прийняти щодо безпритульних дітей, рабства, дитячої праці, торгівлі дітьми, злочинності серед неповнолітніх. Значну роль у розробці соціальних стандартів захисту дітей в цей період належало неурядовим організаціям, зокрема, Міжнародному союзу порятунку дітей та Міжнародному Комітету Червоного Хреста, якими було розроблено декларацію, що містить основні умови, яких має дотримуватись суспільство, щоб забезпечити відповідний захист дітей і турботу про них.

На міждержавному рівні проблеми захисту прав дитини вперше були розглянуті Лігою Націй з прийняттям Женевської декларації прав дитини (1924 р.) (далі – Декларація). Це був

перший документ міжнародно-правового характеру в якому була окреслена проблема прав дитини. Вона була спрямована на створення умов, що забезпечують право дитини на допомогу, нормальний фізичний і психічний розвиток дитини, належне виховання та захист. У Декларації визначено 5 основних принципів та сформульовано цілі міжнародно-правового захисту дітей:

– дитині має надаватися можливість нормального розвитку, як матеріального, так і духовного;

– голодна дитина має бути нагодована, хворій дитині повинен бути наданий догляд, дитина, яка припустилася помилки, повинна бути виправлена, сиротам і безпритульним дітям повинен бути наданий притулок і догляд;

– дитина повинна за всіх обставин бути серед тих, хто першою одержує захист і допомогу під час лиха;

– дитині повинна бути надана можливість заробляти кошти на існування, і вона повинна бути захищена від усіх форм експлуатації;

– дитина повинна виховуватися з свідомістю того, що її кращі якості будуть використані на благо наступного покоління [3].

У Декларації вперше було зроблено висновок про те, що турбота про дітей та їх захист є виключно не тільки обов'язком родини, суспільства або навіть окремої країни, але й всього людства, яке має дбати про благополуччя дітей, а права дитини увійшли до системи міжнародного права, і в подальшому стали основою міжнародного розвитку правових ініціатив стосовно прав дитини. Принципи Женевської декларації стали основою для розробки правової бази більшості країн світу.

Формування міжнародного захисту прав дитини пов'язано з роботою Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), основними завданнями згідно зі ст. 1 Статуту (1945 р.) якої є „здійснення міжнародного співробітництва в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру і в заохочуванні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови та релігії”. Ці норми є найбільш загальним правовим зобов'язанням, на основі якого здійснюється все наступне міжнародне співробітництво в цій області, на-

правлене на захист прав людини, зміцнення миру й співпраці між державами. В 1946 р. було створено Комісію ООН з прав людини, в яку були включені країни всіх континентів. Активно стали розроблюватись міжнародні стандарти у галузі захисту прав людини та були створені міжнародні контрольні органи за їх дотриманням. ООН створила правове підґрунтя для формування механізму міжнародного захисту прав людини та розробила велику кількість найважливіших універсальних міжнародних договорів про права людини, які були ухвалені саме в рамках ООН [4].

З метою розробки заходів з охорони прав дитини, врахування її фізичної і розумової незрілості та виділення міжнародного захисту прав дітей в особливий напрям в ООН були створені Соціальна комісія, Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) та спеціалізовані установи ООН – Міжнародна організація праці (МОП), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Організація Об'єднаних Націй з питань науки, культури та освіти (ЮНЕСКО), на які було покладено питання захисту прав дітей в окремих сферах.

Загальна декларація прав людини (1948 р.) визначила права людини та необхідність дотримання їх усіма країнами світу.

У прийнятому міжнародному документі знайшли відображення також питання захисту прав дитини. Так, зазначається, що основні права людини не залежать від віку, зосереджено увагу на необхідності особливого захисту материнства і дитинства та вперше сформульовані основні вимоги одержання освіти. Так, у Декларації зазначається таке:

– материнство і дитинство дають право на особливе піклування і допомогу;

– всі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом;

– кожна людина має право на освіту;

– початкова освіта повинна бути обов'язковою та безоплатною;

– батьки мають право пріоритету у виборі виду освіти для своїх малолітніх дітей [5].

В Декларації прав дитини (1959 р.) сформульовано принципи на яких повинна базуватись державна політика щодо забезпечення прав дитини. Вперше дитина визначена, як правовий суб'єкт зі своїми власними

правами. Головний меседж документа: 1) дитина, внаслідок її фізичної і розумової незрілості, потребує спеціального догляду і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження; 2) надання можливостей, які дозволяють їй розвиватися здоровою в умовах свободи та гідності.

В документі зазначено про недопущення відносно дітей дискримінації за будь-якими ознаками. Тобто чітко визначені основні права дитини на: нормальний розвиток; здобуття освіти; захист від жорстокості та експлуатації;

– належне харчування, житло, розваги, медичне обслуговування тощо. Прийняття Пакту про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) сприяло подальшому розвитку системи міжнародного захисту прав дитини. В документі зазначається про захист з боку суспільства та держави сім'ї, надання їй „по можливості найширшої охорони і допомоги, особливо при її утворенні і до тих пір, поки на її відповідальності лежить турбота про несамотійних дітей та їх виховання” (п. 1 ст. 10) [6]. Під особливою охороною повинні перебувати матері протягом певного періоду до і після пологів. Держави повинні приймати заходи щодо забезпечення скорочення мертворожденості та дитячої смертності і здорового розвитку дитини.

У міжнародному Пакті про громадянські і політичні права (1966 р.) зазначено, що кожна дитина без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, національного чи соціального походження, майнового стану або народження має право на такі заходи захисту, які є необхідними в її становищі як малолітньої, з боку сім'ї, суспільства і держави. Окрім цього у факультативному протоколі до цього пакту (1966 р.) передбачено механізм щодо розгляду повідомлень від окремих осіб, які стверджують, що вони є жертвами порушень прав, викладених у прийнятому документі [7].

Важливість вирішення проблемних питань захисту прав дітей в системі міжнародної спільноти сприяло подальшому удосконаленню та розробці міжнародних юридичних норм, які реалізувалися в ході прийняття Конвенції про права дитини (1989 р.) (далі – Конвенція), яка, на відміну від декларації, має обов'язкову силу для

держав, які її ратифікували.

Прийняття Конвенції стало значною подією в галузі захисту прав та інтересів дітей. У Конвенції дитина вперше розглядається не тільки як об'єкт, який потребує спеціального захисту, але і як суб'єкт права, якому надано весь спектр прав людини (громадянсько-політичні, соціально-економічні і культурні права дітей від їх народження і до досягнення повноліття).

Діяльність всіх державних або приватних установ стосовно дітей, в тому числі судів, адміністративних і законодавчих органів повинна враховувати першочерговість найкращого забезпечення інтересів дитини. Захист і піклування, які необхідні для благополуччя дитини, передбачають дотримання прав і обов'язків батьків, опікунів або інших осіб, а також установ, служб та органів, відповідальних за піклування про дітей або їх захист (ст. 3 Конвенції).

В Конвенції введено ряд нових прав дитини на:

- виживання і здоровий розвиток;
- збереження індивідуальності;
- право вільно висловлювати свої погляди;
- неучасть у військових діях;
- фізичне і психологічне відновлення;
- соціальну реінтеграцію жертв зловживань та експлуатації.

Після прийняття даного документа ці права стали обов'язковими для виконання країнами, які її ратифікували.

У Конвенції вперше визначена роль засобів масової інформації в напрямках розвитку дитини: державна підтримка засобів масової інформації до розповсюдження інформації і матеріалів, корисних для дитини в соціальному і культурному відношенні, забезпечення дитині можливості доступу до інформації з різних національних і міжнародних джерел (ст. 17), інформування громадськості щодо принципів та положень Конвенції (ст. 42).

Конвенція закріплює право дитини на життя та обов'язок держави в максимально можливій мірі забезпечувати виживання і здоровий розвиток дитини. Дитина з моменту народження має право на ім'я та на отримання громадянства, а також, наскільки це можливо, право знати своїх батьків і право на їх піклування.

Відповідно до ст. 18 Конвенції, встановлюється відповідальність ба-

тьків за виховання та розвиток дитини і надають батькам і законним опікунам належну допомогу у виконанні ними своїх обов'язків по вихованню дітей [8].

Конвенція сприяла виникненню в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, нової галузі юридичної науки – ювенального права.

Так, у ст. 19 чітко визначено, що держави-учасниці повинні приймати усі необхідні законодавчі, адміністративні, соціальні і освітні заходи з метою захисту дитини від усіх форм фізичного чи психологічного насильства, ображень чи зловживань, відсутності піклування чи недбайливого ставлення, грубого поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину. Заходи захисту, у випадку необхідності, включають ефективні процедури для розробки соціальних програм з метою надання необхідної підтримки дитині й особам, які турбуються про неї, а також для здійснення інших форм запобігання та виявлення, повідомлення, передачі на розгляд, розслідування, лікування і наступних заходів у зв'язку з випадками жорстокого поводження з дитиною, зазначеними вище, а також, у випадку необхідності, для порушення судової процедури.

У ст. 27 Конвенції визнається право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини, і підкреслюється, що батьки або інші особи, виховують дитину, несуть основну відповідальність за забезпечення в межах своїх здібностей і фінансових можливостей умов життя, необхідних для розвитку дитини. Держави в межах своїх можливостей надають допомогу батькам у вихованні дітей і, в необхідних випадках, надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом.

Визнання права дитини на освіту в Конвенції співпадає з обов'язком держави: ввести обов'язкову безоплатну початкову освіту; заохочувати розвиток різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної; забезпечити доступність усіх видів освіти, включаючи вищу освіту; вживати заходів щодо сприяння регулярному відвідуванню шкіл і зниженню

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

кількості учнів, які залишили школу та інші заходи.

В рамках Конвенції було створено міжнародний механізм контролю за виконанням положень Конвенції – Комітет з прав дитини, який уповноважений розглядати періодичні (раз на п'ять років) доповіді держав про вжиті ними заходи щодо здійснення її положень.

У Всесвітній декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей (1990 р.) та Плані дій щодо реалізації сформульовано конкретні завдання, а саме:

- боротьба з основними дитячими захворюваннями;
- скорочення смертності дітей у віці до п'яти років;
- зниження рівня материнської смертності;
- надання повсюдної підтримки дітям-інвалідам;
- надання захисту дітям в умовах збройних конфліктів;
- забезпечення всім дітям доступу до базової освіти [9].

В цілому робота на міжнародному рівні в сфері захисту прав дитини проводиться за наступними напрямками:

- розробка декларацій, резолюцій, конвенцій з метою підготовки міжнародних стандартів у сфері прав дитини;
- створення спеціального контрольного органу із захисту прав дитини та його функціонування;
- надання міжнародної допомоги через Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) матерям і дітям;
- сприяння приведенню національного законодавства у відповідність з міжнародними зобов'язаннями.

З метою виділення міжнародного захисту прав дітей в особливий напрям в ООН було створено Соціальну комісію та Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) (1953 р.), основними завданнями якого стають питання надання довгострокової допомоги дітям, які терпіли нужду в результаті сформованої економічної і політичної ситуації в їх країнах, а також під час збройних конфліктів, допомога урядом країн у вигляді поставок обладнання для шкіл, продуктів харчування, медикаментів, надання стипендій для викладачів.

Крім того, захистом прав дітей в окремих областях займаються спеціалізовані установи ООН: Міжнародна організація праці (далі – МОП),

Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВОЗ), Організація Об'єднаних Націй з питань науки, культури та освіти (далі – ЮНЕСКО).

МОП докладає багато зусиль щодо захисту прав дітей в сфері охорони праці, розробляє міжнародні норми про охорону праці дітей, які містяться в прийнятих конвенціях [10].

Розглянемо деякі основні Конвенції МОП, які стосуються захисту прав дітей в сфері охорони праці:

- Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу № 138 (1973 р.);
- Конвенція про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їхньої придатності до праці у промисловості № 77 (1946 р.);
- Конвенція про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їхньої придатності до праці на непромислових роботах № 78 (1946 р.);
- Конвенція про обов'язковий медичний огляд дітей та підлітків, зайнятих на борту суден № 16 (1921 р.);
- Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 (1999 р.) та ін.

У Конвенції про мінімальний вік для прийому на роботу № 138 держави, які ратифікували її (ст. 1) зобов'язані скасувати дитячу працю та поступово підвищити мінімальний вік для прийому на роботу до рівня, який відповідає найповнішому фізичному та розумовому розвитку підлітків, повинні надавати дані про мінімальний вік прийому на роботу підлітків на своїх територіях.

В Конвенції про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їхньої придатності до праці у промисловості № 77 та в Конвенції про медичний огляд дітей та підлітків з метою виявлення їхньої придатності до праці на непромислових роботах № 78 передбачено обов'язкове проведення медичного огляду дітей та підлітків з метою з'ясування їх готовності до праці на промислових і на непромислових підприємствах. Діти і підлітки молодше вісімнадцяти років не можуть бути прийнятими на роботу, якщо в результаті медичного огляду встановлено, що вони за станом здоров'я не придатні для роботи, на якій вони повинні бути використані.

В Конвенції про обов'язковий медичний огляд дітей та підлітків, зайнятих на борту суден № 16 також

передбачено обов'язкове проведення медичного огляду дітей та підлітків для роботи на морському транспорті. У Конвенціях № 79 та № 90 обмежено нічну працю дітей і підлітків на непромислових роботах і в промисловості.

Сьогодні кожна держава-член МОП відповідно до ст.6 Конвенції про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці № 182 у пріоритетному порядку розробляє та здійснює програми дій з ліквідації найгірших форм дитячої праці. Відповідно до ч. 2 ст.7 зазначеного документа кожна держава-член, враховуючи важливість освіти при ліквідації дитячої праці, повинна вживати в установлені строки заходи, які спрямовані на виявлення дітей, які знаходяться у важких життєвих умовах та здійснюють допомогу таким дітям. Рекомендація № 190 доповнює положення Конвенції № 182 і передбачає, що програми дій, про які йдеться у ст.6 Конвенції, повинні бути спрямовані на посилення уваги до дітей молодшого віку, випадків прихованої праці, дівчаток групи ризику, груп дітей з спеціальними потребами. Таким чином, МОП своєю діяльністю щодо розробки та дотримання міжнародних норм з охорони праці сприяє захисту прав дітей у країнах-членах. Країни ЄС приділяють значну увагу дотриманню прав та інтересів дитини і забезпечують соціальний захист дітей та підлітків, передбачений законодавчо-нормативними актами Ради Європи та ЄС. Міжнародна система захисту прав дитини наведена на рис. 1.

Міжнародні зобов'язання щодо дотримання прав дітей містяться у Європейській соціальній хартії (переглянута) (1996 р.) (далі – Хартія), яка ратифікована Україною в 2006 році. Всі положення Хартії поділені на чотири тематичні групи: група 1. „Зайнятість, професійна підготовка та рівні можливості”, група 2. „Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист”; група 3. „Трудові права”; група 4. „Сім'я, діти, мігранти”.

Україна взяла на себе зобов'язання вважати частину I Хартії декларацією цілей, до здійснення яких вона прагнучиме всіма відповідними засобами, як зазначено у вступному пункті частини I Хартії. Крім цього, Україна взяла на себе зобов'язання

вважати обов'язковими для виконання (ратифікувала) наступні статті групи 4 „Сім'я, діти, мігранти” – (статті 7, 8, 16, 17, 19, 27,31).

Так, ст. 17 Хартії закріплює право дітей та підлітків на соціальний, правовий та економічний захист. Для забезпечення ефективного здійснення права дітей та підлітків зростати в умовах, які сприяють всебічному розвитку їхньої особистості та їхніх фізичних і розумових здібностей, сторони зобов'язуються самостійно або в співпраці з громадськими й приватними організаціями вживати всіх відповідних і необхідних заходів стосовно:

- забезпечення дітям і підліткам з урахуванням прав і обов'язків їхніх батьків догляду, допомоги, освіти та підготовки, яких вони потребують, зокрема, шляхом створення або забезпечення функціонування закладів і служб, необхідних для досягнення цієї мети;

- надання захисту та спеціальної до-помоги з боку держави дітям і підліткам, які тимчасово або постійно позбавлені допомоги з боку їхніх сімей;

- захисту дітей і підлітків від недбайливості, насилля або експлуатації;

- забезпечення дітям і підліткам безкоштовної початкової і середньої освіти, а також заохочення до регулярного відвідування школи [11].

Основні права дитини визначені у ст. 24 Хартії. Відповідно до ч. I зазначеної статті діти мають право на захист і на турботу, необхідну для забезпечення їхнього добробуту. Правові норми статті мають першоджерелом положення ст. 24 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.), а також положення Конвенції про права дитини (1989 р.) (ст. 3, 9, 12 і 13), яка ратифікована усіма країнами ЄС.

Права дітей відображені і в конституціях деяких демократичних країн світу. Так, для прикладу, у преамбулі французької Конституції 1946 р., ст.6 Конституції Німеччини, ст. 41 Конституції Словаччини та ін.

Україна, як демократична держава не є виключення. Відповідно до Конс-

титутції та прийнятих законодавчо-нормативних актів України всі діти на території України, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, етнічного або соціального походження, майнового стану, стану здоров'я та народження дітей і їх батьків (чи осіб, які їх замінюють) або будь-яких інших обставин, мають рівні права і свободи [12].

Правова політика України у сфері захисту прав дитини та її інтересів спрямована на наближення до міжнародних стандартів, що містяться у міжнародних договорах. Ряд міжнародних документів у сфері прав дитини набули чинності і стали складовою національного законодавства. Так, Верховною Радою України ратифіковано ряд міжнародних документів стосовно прав дитини:

- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ратифіковано 3.04.2003 р.);

- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах (ратифіковано 23.06.2004 р. із заявою);

- Угода про співробітництво держав-учасниць СНД з питань повернення неповнолітніх у держави їх постійного проживання (ратифіковано 12.01.2005 р.);

- Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей (ратифіковано 11.01.2006 р.);

- Конвенція про стягнення аліментів за кордоном (приєднання – 20.07.2006 із заявою);

- Європейська конвенція про здійснення прав дітей (ратифіковано 3.09.2006 р. із заявою);

- Конвенція про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання в рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права (приєднання – 14.09.2006 р. із заявою та застереженням);

- Європейська соціальна хартія (переглянута) (ратифіковано 14.09.2006 із заявами);

- Конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, вико-

нання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей у рамках Гаазької конференції з міжнародного приватного права (приєднання – 14.09.2006 р. із заявами та застереженням);

- Європейська конвенція про контакт з дітьми (ратифіковано 20.09.2006 із заявою);

- Європейська конвенція про громадянство (ратифіковано 20.09.2006 із застереженням та заявою);

- Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми (ратифіковано 06.03.2008 із заявами та застереженням);

- Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом (ратифіковано 14.01.2009); Конвенція про заходи щодо протидії торгівлі людьми (ратифіковано 29.11.2010 р.).

На сучасному етапі розвитку України важливим завданням стає створення такої правової бази захисту прав і законних інтересів дітей, яка б повною мірою відповідала міжнародним стандартам і забезпечувала реалізацію прав кожної дитини та передбачала механізм захисту цих прав у випадку їх порушення. Дотримуючись ратифікованих міжнародних конвенцій, Україна виконує зобов'язання щодо поліпшення захисту прав та інтересів дітей, охорони їх здоров'я, забезпечення добробуту тощо. Слід зазначити, що в Національному плані дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на період до 2016 р. визначено приблизно сто індикаторів виміру діяльності всіх гілок влади щодо покращення соціального становища дітей [13]. Це відповідає загальним європейським тенденціям та гарантує дітям постійну державну підтримку і визнання прав сім'ї в інтересах дитини.

Обравши захист прав дітей одним із своїх пріоритетів, Україна підтвердила, що це питання є важливим серед заходів соціальної політики держави.

Рис. 1. Міжнародна система захисту прав дитини

Джерело: розроблено автором

Висновок. Незважаючи на те, що Україна ратифікувала більшість найважливіших міжнародних актів в сфері прав дитини, їх дія на території нашої держави є номінальною [14]. В Україні ще не напрацьований чіткий національний механізм забезпечення реалізації та контролю за виконанням норм законодавства про права дитини, існує проблема нагляду за

додержанням і застосуванням законів і представницької діяльності щодо: охорони життя і здоров'я дітей, їх права на освіту, відпочинок та змістовне дозвілля; опіки, піклування, усиновлення дітей; майнових та житлових прав дітей; прав неповнолітніх на працю та працевлаштування, створення безпечних умов праці; попередження насильства в сім'ях стосовно дітей, запобігання поширенню продукції, яка пропагує насильство, жорстокість, сексуальну розпусту, попередження негативного впливу на свідомість і розвиток неповнолітніх.

Поглиблює проблему реалізації соціально-економічних прав дитини в

Україні і довготриваючий військовий конфлікт на сході України. Практичній реалізації норм Конституції України, інших нормативно-правових актів про права дітей ще заважають деякі негативні процеси, які спостерігаються у сфері економіки, освіти, охорони здоров'я, культури тощо.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй в Україні. URL: <http://www.un.org.ua/ua/>

2. Офіційний сайт Дитячого фонду ООН. (UNICEF). URL: <https://www.unicef.org>

3. Потопахіна О. М. Міжнародні стандарти захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. URL: <http://www.vuzlib.com/content/view/1336/93>

4. Міжнародне право: навч. Посібник / за ред. М. В. Буromenskogo. К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/mishnarod-pravo/45-byromensk/755-s-5.html>

5. Загальна декларація прав людини 10 грудня 1948 р. // Міжнародне право в документах / За заг. ред., проф., М.В. Буromenskogo. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. С. 194-198.

6. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, 16 грудня 1966 р. // Міжнародне право в документах / За заг. ред., М.В. Буromenskogo. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. С. 203-206.

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, 16 грудня 1966 р. // Міжнародне право в документах / За заг. ред., проф. М.В. Буromenskogo. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. С. 198-202.

8. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 р. // Міжнародне право в документах / За заг. ред., проф. М.В. Буromenskogo. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. С. 208-213.

9. Всемирная декларация об обеспечении выживания, защиты и развития детей. URL: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_075.

10. Конвенції та рекомендації: 1919-1964. Женева: Міжнародне Бюро праці, 2003. Т.1. 776 с.

11. Європейська соціальна хартія

(переглянута) Страсбург 3 травня 1996 р. Дата ратифікації 14 вересня 2006 р. (із заявами): офіційний переклад URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994062>.

12. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (редакція від 15 травня 2014 р. на підставі № v005p710-14). URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr>

13. Про Загальнодержавну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2016 року”: Закон України від 05 березня 2009 р. № 1065-VI // Відомості Верховної Ради України. 2009. № 29. 395 с.

14. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні. Омбудсман України. К. 2018. 661 с.

References

1. Ofitsiyni sait Orhanizatsii Obiednanykh Natsii v Ukraini [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.un.org.ua/ua/>

2. Ofitsiyni sait Dytiachoho fondu OON. (UNICEF) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://www.unicef.org>.

3. Potopakhina O. M. Mizhnarodni standarty zakhystu prav ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.vuzlib.com/content/view/1336/93>.

4. Mizhnarodne pravo: navch. posibnyk / za red. M. V. Buromenskogo. K.: Yurinkom Inter, 2006. 336 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://radnuk.info/pidrychnuku/mishnarod-pravo/45-byromensk/755-s-5.html>.

5. Zahalna deklaratsiia prav liudy-ny 10 hrudnia 1948 r. // Mizhnarodne pravo v dokumentakh / Za zah. red., prof., M.V. Buromenskogo. Kh.: Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, 2003. – S. 194-198.

6. Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava, 16 hrudnia 1966 r. // Mizhnarodne pravo v dokumentakh / Za zah. red., prof. M.V. Buromenskogo. Kh.: Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, 2003. S. 203-206.

7. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava, 16 hrudnia

1966 r. // Mizhnarodne pravo v dokumentakh / Za zah. red., prof. M.V. Buromenskogo. Kh.: Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, 2003. S. 198-202.

8. Konventsiiia pro prava dytyny vid 20 lystopada 1989 r. // Mizhnarodne pravo v dokumentakh / Za zah. red., prof. M.V. Buromenskogo. Kh.: Vyd-vo Nats. un-tu vnutr. sprav, 2003. S. 208-213.

9. Vsemyrnaia deklaratsiia ob obespechenyy vyzyhvaniiya, zashchity y razvytiia detei [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_075.

10. Konventsii ta rekomendatsii: 1919-1964. Zheneva: Mizhnarodne Biuro pratsi, 2003. – T.1. – 776 s.

11. Ievropeiska sotsialna khartiia (perehliana) Strasburh 3 travnia 1996 r. Data ratyfikatsii 14 veresnia 2006 r. (iz zaiavamy) : ofitsiyni pereklad [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994062>

12. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254 k/96-VR (redaktsiia vid 15 travnia 2014 na pidstavi № v005r710-14) [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.zakon.rada.gov.ua/go/254k/96-vr>

13. Pro Zahalnodержавnu prohramu “Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny do 2016 roku”: Zakon Ukrainy vid 05 bereznia 2009 r. № 1065-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2009. № 29. 395 s.

14. Shchorichna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny pro stan dotrymannia ta zakhystu prav i svobod liudyny v Ukraini. Ombudsman Ukrainy. K. 2018. 661 s.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2020